

CURS 11

PARTEA A II-A. ECONOMIA UNIUNII EUROPENE

CAPITOLUL 7. PIAȚA UNICĂ. POLITICILE MARIPIEȚE UNICE EUROPENE

- 7.1. Politica comercială comună**
- 7.2. Politica agricolă comună**
- 7.3. Politica externă și de securitate comună**
- 7.4. Politica monetară comună**
- 7.5. Politica bugetară**
- 7.6. Politica concurenței**
- 7.7. Politica industrială**
- 7.8. Politica socială**
- 7.9. Politica regională**

REZUMAT

Realizarea unei Uniuni Economice presupune, pe lângă elementele celorlalte etape de integrare, și existența unor politici comune și de însoțire, a căror coordonare asigură succesul Marii Piețe.

Încă de la începuturi, Uniunea Europeană a beneficiat de o politică comercială comună și de o politică agricolă comună. Politica comercială comună este indispensabilă pentru realizarea uniunii vamale, în timp ce politica agricolă comună a constituit, încă de la început, soluția pentru problemele alimentare la nivelul Uniunii Europene. La aceste două politici comune s-au mai adăugat Politica Externă și de Securitate Comună, din 1993, și politica monetară comună, devenită realitate odată cu introducerea monedei unice europene la 1 ianuarie 1999.

La cele patru politici comune se adaugă politicile de însoțire. Dintre acestea, amintim politica bugetară, însărcinată cu gestionarea veniturilor și cheltuielilor Uniunii Europene, politica concurenței, pentru garantarea unor structuri de piață competitive și descurajarea practicilor de monopol, politica industrială, îndreptată spre dezvoltarea spiritului antreprenorial și creșterea performanței antreprenoriale în Europa, politica socială, preocupată de asigurarea de condiții decente pentru forța de muncă, și politica regională, care se concentrează pe decalajele existente între diferitele regiuni ale Uniunii Europene.

7.1. Politica comercială comună

Politica comercială comună reprezintă ansamblul de măsuri, instrumente, politici aplicate în domeniul comercial extern al Uniunii Europene. Politica comercială comună în raport cu nemembrii a fost prevăzută în textul Tratatului de la Roma.

Obiective Politicii Comerciale Comune

Politica comercială comună își propune evitarea distorsionării concurenței indiferent de teritoriul țării importatoare (un tratament identic al mărfurilor la frontiera, indiferent care este țara de intrare a respectivelor importuri), și crearea condițiilor pentru o liberalizare progresivă, dar armonizată, în relațiile cu ansamblul comerțului mondial (negocieri de liberalizare în cadrul GATT/OMC).

Instrumentele politicii comerciale comune

Pentru realizarea obiectivelor, politica comercială comună dispune de următoarele instrumente:

- tariful vamal comun față de terți;
- mecanismul contingentelor de import;
- restituirea taxelor antidumping (adică a taxelor aplicabile produselor importate în UE la un preț inferior prețului de vânzare în țările producătoare);
- armonizarea regimurilor de sprijin acordate de către statele membre exportatorilor către țările terțe.

Prin aplicarea tarifului vamal comun, un produs sau serviciu dintr-o țară terță nu este taxat decât o singură dată, atunci când pătrunde pe teritoriul uneia dintre țările membre ale UE.

Un tarif vamal este cel mai simplu mijloc de evidențiere și măsurare a politicii comerciale. Tariful este o taxă care se pune cu ocazia importului unui bun. Tarifele specifice sunt puse fie sub forma unei sume fixe pe unitate de marfă importată (de exemplu, 3 \$ pe barilul de petrol), fie sub forma unui procent pe valoarea bunului (de exemplu 25% asupra importului unui camion). În ambele cazuri, tariful vamal ridică prețul de livrare a bunului.

Tarifele vamale sunt cele mai vechi forme de politică comercială și au fost tradițional utilizate ca sursă pentru venituri bugetare. De asemenea, prin intermediul taxelor vamale se realizează și protecția sectoarelor economice naționale.

În elaborarea tarifului vamal comun (TVC), trebuia să se țină cont și de prevederile GATT. Conform acestora, tariful vamal al unei uniuni vamale nu poate crea incidențe protectoare suplimentare față de cele generate de tarifele precedente ale țărilor membre. Tratatul prevedea o regulă simplă: taxele vamale ale tarifului vamal comun se stabilesc la nivelul mediei aritmetice a taxelor vamale aplicate în cele patru teritorii vamale ale Comunității de origine (Germania de Vest, Franța, Italia și țările Beneluxului). Tariful vamal comun elaborat inițial a fost rezultatul unui compromis între țările ce doreau protecție exterioară ridicată (Franța și Italia), și cele care se pronunțau pentru protecție scăzută (Germania și Benelux). Protecția varia în funcție de categoria produsului: nulă sau neglijabilă pentru materii prime (mai ales pentru cele care nu se puteau obține în interiorul Comunității), moderată la produsele semifinite și mai ridicate pentru cele finite. Rezultat al unei medii aritmetice, tariful vamal comun comporta o dispersie limitată.

În prezent, în industrie, protecția tarifară este puțin semnificativă și este orientată îndeosebi spre produse sensibile. Media tarifară în acest sector, pentru importurile taxate, s-a stabilit în 1997 la 3,6%. În agricultură, în schimb, protecția tarifară este puternică. Media tarifară în acest sector s-a stabilit la 20,8% în 1997. Tarifele superioare a 35% se referă la cereale, carne, produse de lapte, păsări, zahăr și tutun.

7.2. Politica Agricolă Comună (PAC)

Politica Agricolă Comună s-a dorit a fi soluția pentru atingerea a trei categorii de obiective: economice – promovarea progresului tehnic, alocarea optimă a resurselor, creșterea producției; sociale – nivel de viață echitabil pentru agricultori, prețuri rezonabile pentru consumatori, și politice – garantarea securității alimentare.

La sfârșitul celui de al doilea război mondial, principalii factori care au determinat includerea agriculturii în procesul de integrare prin aplicarea unei politici comune au fost: diversitatea politicilor agricole naționale, disparitățile structurale și randamentele scăzute în agricultura europeană, importanța politică a agricultorilor și contextul internațional

Obiectivele Politicii Agricole Comune

Prin Politica Agricolă Comună, țările membre și-au dorit atingerea următoarelor obiective:

1. **creșterea productivității în agricultură**, promovarea progresului tehnic, asigurând dezvoltarea rațională a producției agricole și utilizarea optimă a factorilor de producție, îndeosebi a muncii;
2. asigurarea unui **nivel de viață echitabil populației agricole**, în special prin ridicarea venitului individual al celor ce lucrează în agricultură;
3. **stabilizarea piețelor agricole europene**;
4. **garantarea securității în aprovizionare**;
5. asigurarea de **prețuri rezonabile** pentru consumatori.

Principiile Politicii Agricole Comune

Pentru realizarea obiectivelor politicii agricole comune au fost aplicate trei principii esențiale: unicitatea pieței, preferința comunitară și solidaritatea financiară.

Unicitatea pieței: Unicitatea pieței presupune libera circulație a produselor agricole între țările UE prin eliminarea taxelor vamale, a restricțiilor cantitative sau a altor măsuri de politică comercială cu efect similar, precum și unicitatea prețurilor pe întreg teritoriul Uniunii. Pentru realizarea acestui principiu este necesară utilizarea aceluiași mijloace și mecanisme peste tot în UE.

Preferința comunitară: Preferința comunitară a fost consecința logică a constituirii pieței agricole unice și a dorinței Comunității de a elimina dependența consumului de piața externă. Acest principiu este destinat să stimuleze comerțul intracomunitar, descurajând importurile de produse agricole de proveniență din exteriorul UE. Produsele agricole ale UE vor fi preferate altor produse, iar prețul va fi mai avantajos decât cel al produselor importate. De asemenea, produsele de pe piața internă vor fi protejate de produsele cu prețuri mai mici, importate din terțe țări. Instrumentele caracteristice sunt prevalările pentru importurile de produse agricole din exteriorul UE și restituirile pentru sprijinirea exporturilor de produse

europene în restul lumii.

Solidaritatea financiară: Considerată o condiție esențială de realizare și menținere a unui spațiu integrat, solidaritatea financiară a constat în sfera politicii agricole în gestionarea și suportarea în comun a cheltuielilor aferente. Statele membre sunt obligate să finanțeze susținerea piețelor (garantarea prețurilor și exportul cantităților excedentare).

Evoluția agriculturii europene și reforma PAC

Începând cu anii '60, agriculturile europene sunt antrenate în schimbări profunde care afectează atât sistemele de cultură cât și structurile de exploatare. Alături de creșterea industrială și ridicarea generală a nivelului de viață, un rol esențial în formidabila reușită economică a agriculturii vest-europene a avut-o Politica Agricolă Comună. Ea a reprezentat un model de intervenție eficientă, un instrument de modernizare și dezvoltare rapidă a agriculturii, cel puțin în condițiile economico-sociale ale anilor '60. Europa a trecut de la penurie la autosatisfacere și surplus agricol, de la situația de importatoare netă la cea de exportatoare pentru majoritatea produselor agricole temperate; este în prezent cel mai mare importator și al doilea exportator mondial, având una din agriculturile de mare randament.

Dar, anii '80 au adus „reversul medaliei”: creșterea excedentelor agricole și a cheltuielilor de finanțare fără ameliorarea veniturilor agricultorilor și fără reducerea inegalităților de venituri, exod rural ridicat, concentrarea exploatațiilor etc. Europa agricolă începe o perioadă de instabilitate pe fondul lipsei unei politici structurale eficace și într-un context extern nefavorabil, dat de presiunile de liberalizare exercitate în cadrul fostului GATT.

Reforma PAC, solicitată încă din 1968, este acceptată într-o manieră globală și devine realitate abia în mai 1992. Prin proiectul de reformă, PAC renunță la mecanismele tradiționale de susținere, apropiindu-se treptat de modelul nord-american al politicii agricole axat pe plățile compensatorii. Deși novatoare, PAC păstrează atât principiile esențiale, cât și Organizațiile Comune de Piață. De asemenea, reforma a atins în mod fundamental doar un număr restrâns de produse de mare cultură: cereale, oleaginoase, produse din lapte și carne de vită.

Se impune deci, o **politică de prețuri „prudentă”** dar, mai ales, o **reformă fundamentală a structurilor agricole** concepută într-un cadru mai larg decât cel al politicii agricole.

Reforma din mai '92 a cuprins măsuri vizând apropierea prețurilor europene de cele mondiale pentru marile producții (cereale, oleaginoase, carne bovină, produse lactate), reducerea excedentelor, diminuarea rolului politicii de garantare a prețurilor în favoarea plăților compensatorii, favorizarea exploatațiilor de mică dimensiune. În completarea măsurilor cu acțiune asupra organizațiilor comune de piață, reforma a stabilit măsuri structurale pentru sprijinul împăduririi, al pensionării timpurii și pentru protecția mediului.

Obiectivul principal l-a constituit reducerea prețurilor garantate în scopul corelării lor cu prețurile mondiale și diminuării excedentelor. Pentru a nu afecta veniturile agricultorilor, reducerile de preț sunt compensate printr-un sistem de subvenții directe. În principiu, scăderea prețurilor ar fi antrenat un proces de concentrare a exploatațiilor însoțit de un puternic exod rural. În scopul menținerii exploatațiilor de dimensiune mică și mijlocie și a evitării depopulării mediului rural, reforma a prevăzut acordarea compensațiilor indiferent de nivelul productiv, pe hectar sau pe suprafața exploatației.

Dincolo însă de efectele economico-sociale ale reformei – extrem de controversată,

reforma PAC a însemnat mai ales un succes politic pentru UE, care a demonstrat încă o dată capacitatea de a inova și de a depăși divergențele de interese. emnificația politică este evidentă: problemele cele mai dificile pot fi rezolvate fără a pune în discuție principiile de bază ale integrării.

Problemele întâlnite în agricultura europeană, și deci necesitatea reformării PAC decurg din **excedentele** la care a contribuit PAC, în mare măsură, prin sistemul prețurilor garantate; **costul bugetar** excesiv al PAC, datorat supraproduției; **diminuarea veniturilor** agricultorilor după 1973, pe fondul accentuării disparităților; **exodul rural**; **accentuarea decalajelor**, prin concentrarea producției în lipsa unei politici structurale eficace; **presiunile externe** exercitate de la debutul PAC, dar care au devenit efectiv un determinant al reformei datorită negocierilor rundei Uruguay.

Sistemul prețului european. Prețul indicativ, prețul de intervenție și prețul prag

În cadrul politicii agricole comune prețurile agricole sunt fixate deasupra prețurilor pietelor mondiale și o subvenție la export permite a se debarasa de surplusul care rezultă.

Prețul indicativ (preț de bază, preț de orientare) este prețul pe care Consiliul urmărește să-l obțină producătorul în medie pe întreaga campanie agricolă. Prețul de piață care rezultă din jocul liber al cererii și ofertei, evoluează deasupra sau dedesubtul prețului indicativ.

Prețul de intervenție este prețul plafon de la care plecând, organismele de intervenție care depind de FEOGA (Fondul European de Orientare și Garantare a Producției Agricole) cumpără produse agricole pentru a le menține cursul. Acesta este prețul cel mai important deoarece în jurul lui este organizat întregul sistem comunitar. El protejează agricultura contra prăbușirilor de preț datorită mecanismelor de intervenție. Uniunea deține stocurile are obligația de a le plasa îndată ce conjunctura devine mai favorabilă pe piața europeană sau pe piața mondială. Existența prețului comunitar mai ridicat decât cel mondial necesită vărsămintele de restituire la export care completează pentru exportator diferența între cele două prețuri. Vânzările Comunității Europene pe piața mondială sunt deci subvenționate. Ciclul Uruguay a programat reducerea restituirilor până în anul 2000.

Prețul prag a jucat, până la eliminarea lui, în 1995, rolul unui preț minim de import determinat astfel ca nici un produs provenit din țările terțe să nu poată fi vândut pe piața comunitară la un preț inferior prețului indicativ. Diferența între cursul mondial, aproape tot timpul inferior, și prețul prag permitea perceperea prelevărilor variabile. Prețul prag a instaurat preferința comunitară, adică protecția pieței de la dispariția sa, prelevările variabile au fost înlocuite cu taxe vamale fixe care au fost diminuate până în cursul anului 2000. În cadrul politicii agricole comune prețurile agricole sunt fixate deasupra prețurilor mondiale și o subvenție la export permite a se debarasa de surplusul care rezultă.

Politica agricolă intra-comunitară este tratată cu prioritate (prețurile produselor agricole în Uniunea Europeană sunt, în general, mai ridicate decât prețurile mondiale, iar prin Politica Agricolă Comună se protejează piața internă de importuri ieftine și de fluctuațiile pieței mondiale printr-un sistem de taxe de import). Pentru facilitare, exporturilor prin PAC se acordă restituiri la export pentru a compensa diferența dintre prețul mondial și prețul intern.

7.3. Politica externă și de securitate comună

Politica externă și de securitate comună a fost introdusă prin Tratatul de la Maastricht. Conform Tratatului, „Uniunea definește și aplică o Politică Externă și de Securitate Comună” acoperind toate domeniile. Obiectivele PESC sunt: apărarea valorilor comune, apărarea intereselor fundamentale, apărarea independenței, apărarea integrității Uniunii, conform principiilor Cartei Națiunilor Unite, întărirea securității Uniunii, menținerea păcii, întărirea securității internaționale, conform principiilor Cartei Națiunilor Unite, apărarea frontierelor exterioare, promovarea cooperării internaționale, dezvoltarea și întărirea democrației și a statului de drept, respectarea drepturilor omului și a libertăților sale fundamentale.

Statele membre s-au angajat să sprijine activ și fără rezerve PESC al UE în spiritul loialității și al solidarității mutuale. Ele au acceptat să se abțină de la orice acțiune contrară intereselor Uniunii sau susceptibilă să dăuneze eficacității acesteia în calitate de forță coerentă în relațiile internaționale.

Pentru a atinge aceste obiective, statele membre au instaurat o cooperare sistematică: ele se informează și se pun de acord asupra tuturor problemelor de politică externă și de securitate prezentând un interes general, definesc împreună principiile și orientările generale ale PESC. Atunci când se dovedește necesar ele adoptă, în sânul Consiliului, „poziții comune” cărora fiecare stat trebuie să li se conformeze și care sunt apoi apărute în organizațiile internaționale.

De asemenea, Consiliul European poate să dea orientările generale pentru a urmări „acțiunile comune” cu titlul de PESC.

Este necesar totuși să se precizeze că PESC constituie o politică „comună” dar nu unică; fiecare stat membru are un anumit nivel de inițiativă proprie în ceea ce privește PESC.

7.4. Politica monetară comună

Cu începere din ianuarie 1999, Banca Central Europeană (BCE) a definit o politică monetară unică pentru toate țările zonei Euro. Această politică este pusă în practică de către băncile centrale naționale. Strict independent, BCE urmărește un obiectiv principal de stabilitate a prețurilor.

Politica monetară a fost prevăzută ca o politică unică în Tratatul de la Maastricht. Astfel, până în prezent, monedele naționale a 17 state membre au fost înlocuite cu moneda unică europeană Euro (€). Prin urmare, o politică monetară unică este absolut necesară pentru gestionarea lui euro.

De ce a fost necesară o unificare monetară în cadrul Uniunii Europene? Pentru ca Marea Piață să funcționeze corect, este necesară o anumită stabilitate a cursurilor de schimb. Într-o piață mare, existența mai multor monede determină apariția de bariere în calea schimburilor comerciale. Cu cât monedele sunt mai instabile, cu atât barierele sunt mai puternice. O puternică variație a cursurilor de schimb afectează deciziile de producție, de investiție, de consum ale diferiților participanți la viața economică. Același variație a cursurilor de schimb poate conduce la decizii nesatisfăcătoare și poate antrena alocării necorespunzătoare ale resurselor. Stabilitatea monetară este deci complementul necesar al pieței unice. Ea poate fi realizată doar prin introducerea unei monede unice, gestionată cu ajutorul unei politici monetare unice.

Acest aspect, al unificării monetare europene, va fi prezentat și dezbătut pe larg în capitoul următor.

7.5. Politica bugetară

Până în 1970 bugetul european era alimentat din contribuțiile statelor membre, acest sistem fiind înlocuit de regimul resurselor proprii prin decizia din 21 aprilie 1970, decizie ce va fi înnoită în 1988, 1994 și septembrie 2000.

O dată cu creșterea responsabilităților bugetare ale Parlamentului, puterea bugetară este partajată actualmente între Consiliu și Parlament, acesta din urmă având ultimul cuvânt în ceea ce privește cheltuielile bugetare neobligatorii, poate respinge bugetul și poate accepta modul de execuție al acestuia.

Principiile bugetare

Există 5 principii ce stau la baza procedurii bugetare:

- a) **principiul unicității** conform căruia ansamblul veniturilor și cheltuielilor trebuie să se regăsească într-un singur document bugetar pentru o cât mai eficientă utilizare a resurselor bugetare.
- b) **principiul universalității** potrivit căruia bugetul trebuie să finanțeze toate cheltuielile, fără deosebire. Există totuși 2 reguli caracteristice dreptului bugetar : regula non-afectării (încasările bugetare nu trebuie să fie afectate de anumite cheltuieli precise deși sunt admise excepții pentru programe de cercetare) și cea a non-contradicției (nu sunt acceptate micșorări ale încasărilor sau cheltuielilor).
- c) **principiul anualității** conform căruia bugetul se stabilește anual, pentru fiecare acțiune bugetară. Uneori sunt necesare acțiuni plurianuale când se face apel la credite disociate, și anume la credite de angajament (costul total al obligațiilor juridice ce depășesc anul în curs) și credite de plăți (cheltuielile provenite din angajamentele contractate în acel an sau în anul anterior). Sunt posibile derogări de la acest principiu prin sistemul reportărilor de credite pentru încasări, credite disociate sau chiar și în mod excepțional pentru credite neutilizate ce sunt de obicei anulate.
- d) **principiul echilibrului** ce stabilește faptul că bugetul comporta același nivel, la echilibru perfect între încasări și cheltuieli. Comunitatea nu poate recurge la împrumuturi pentru a-și acoperi cheltuielile. Totuși există situații când soldul este fie excedentar (mai des) fie deficitar. În acest scop s-a instaurat un sistem numit „rezerva negativă”, o anticipare de economii ce se vor realiza pe parcursul unui an bugetar, fără a se identifica sursele în momentul votării bugetului.
- e) **principiul specializării** conform căruia fiecare credit sau încasare trebuie să aibă un scop precis pentru a se evita confuzii între diferite credite.

Structura bugetului UE

După primii 12 ani ai existenței CEE când bugetul era constituit din contribuțiile statelor membre, în 1970 se adopta sistemul „resurselor proprii” stabilit de Consiliul de Miniștri de la Luxemburg cu 2 elemente :

- taxele vamale asupra bunurilor importate din afara UE
- prelevări variabile la importul produselor agricole, înlocuite cu taxele vamale de la 1 iulie 1995.

În 1979 a fost inclusă o a 3-a resursă : resursa TVA colectată în fiecare din statele membre pe baza unei taxe aplicate TVA-ului încasat de fiecare stat membru.

Sistemul se dovedește inefficient pentru că reducerea taxelor vamale în urma negocierilor GATT a dus la resurse scăzute iar veniturile provenind din TVA au stagnat.

Criza bugetară ce a urmat a dus la un nou sistem (1986), bazat pe creșterea pragului TVA de la 1% la 1,4%. O altă soluție va fi propusă prin intermediul pachetului Delors (1988), ce introduce o a 4-a resursă, variabilă, în funcție de posibilitățile fiecărei țări pentru acoperirea cheltuielilor bugetare. Se încearcă astfel un sistem de taxare progresist, prin corelarea contribuției fiecărui stat membru cu nivelul său de prosperitate.

Astfel bugetul este alcătuit din :

- taxe vamale la import: mărimea încasarilor s-a diminuat treptat, ca urmare a liberalizărilor comerciale;
- prelevări la importul de produse agricole: o dată cu creșterea gradului de acoperire a necesarului de produse agricole din producție proprie, s-au redus importurile de produse agricole și încasarile din aceste taxe;
- un anumit procent din TVA, fixat pentru fiecare an (1%, inițial, urcat la 1,4%, în 1986, venit la maximum 1% din 1993, 1,27% în 1999, 1% în 2006); baza de calcul a contribuției TVA s-a limitat la maximum 55% din PNB;

- 1,2% din PNB al fiecărui stat membru (din 1988) – resursă complementară

În ceea ce privește cheltuielile, acestea sunt grupate astfel:

- a. Cheltuieli administrative: în cadrul bugetului comunitar acestea sunt grupate în 6 secțiuni, și anume Parlamentul European I, Consiliul II, Comisia III, Curtea de Justiție IV, Curtea de Conturi V, Comitetul Economic și Social și Comitetul Regiunilor VI.
- b. Cheltuieli de finanțare a politicilor comunitare: agricultura (peste 50% din bugetul UE); fondurile structurale și acțiunile regionale (peste 30% din bugetul UE); educație, tineret, cultură, aspecte sociale, sănătate publică; energie, securitate nucleară, mediu; cheltuieli cu Piața Internă; cercetare și dezvoltare; acțiuni externe (ajutoare de preaderare, acțiuni umanitare, etc.); politica externă și de securitate comună.

Volumul fondurilor incluse în bugetul comunitar a crescut în mod constant, pe măsură ce au apărut noi priorități. Fondul de coeziune spre exemplu, crește de la 1500 ECU în 1993 la 2600 ECU în 1999. State membre precum Grecia, Portugalia, Spania, Irlanda sunt cele mai mari beneficiare ale acestui fond pentru finanțarea unor proiecte de infrastructură. O altă categorie ce beneficiază de fonduri din ce în ce mai mari este cea a **ajutorului pentru aderare** pentru care suma crește constant.

Bugetul total al Uniunii pentru perioada 2007-2013 este de 862,4 miliarde de euro. Din acestea, 29,2 miliarde de euro sunt disponibile pentru România în primii șapte ani după aderare, putând fi accesate doar pe baza unor proiecte bine făcute.

În prezent, veniturile la bugetul Uniunii Europene au următoarea pondere:

- Resurse tradiționale: drepturile vamale percepute pentru importuri, prelevările agricole: 11,5%;
- Parte din taxele pe valoarea adăugată națională: 11,35%;
- Resursa Venit Național Brut (proporțională cu bogăția economică a fiecărui stat membru: 75,94%;
- Alte venituri.

Pe viitor, se dorește introducerea unei surse suplimentare de venit la bugetul Uniunii Europene, finanțată din una din următoarele taxe: o taxă europeană, o taxă asupra consumului de energie, o taxă pe tranzacțiile financiare, o taxă pe transport, o taxă pe serviciile de telecomunicații, sau o taxă „eco”. O decizie în acest sens va fi adoptată, probabil, până în 2014.

7.6. Politica concurenței

În general, principalul scop al politicii concurenței este acela de a proteja mecanismele pieței, promovând structurile de piață competitive, amplificând astfel atât eficiența economiei ca întreg, cât și bunăstarea consumatorului.

Rațiunea de a fi a politicii concurenței este determinată de faptul că piața nu poate, în mod natural, să funcționeze normal, fiind necesare intervenții din afară, care să îi asigure o evoluție corespunzătoare.

În Comunitatea Europeană, regulile competiției au mai fost introduse și prin Tratatul Comunității Economice Europene, din 1957, dar din motive diferite. În acest caz, regulile competiției au servit mai ales pentru a se asigura ca restricțiile de comerț dintre statele membre (barierele tarifare și non-tarifare) pe care guvernele acestor state au decis să le înlăture, nu vor fi înlocuite de carteluri formate prin înțelegeri pe linie națională.

Obiectivele politicii în domeniul concurenței pot fi succint grupate în 3 categorii:

1. Politica concurenței trebuie să garanteze unitatea pieței interne și să evite realizarea de înțelegeri între firme, de natură să afecteze comerțul intracomunitar și manifestarea liberă a concurenței (controlul concentrărilor).
2. Politica concurenței caută să împiedice situațiile în care una sau mai multe întreprinderi încearcă să exploateze într-o manieră abuzivă puterea lor economică în raport cu alte firme mai puțin puternice (abuzul de poziție dominantă). Se interzic de asemenea acordurile și practicile restrictive între întreprinderi
3. Politica concurenței trebuie să împiedice acele intervenții ale guvernelor statelor membre care pot falsifica regulile jocului liber al pieței (ajutoarele de stat).

Conform Tratatului de la Maastricht, „Concurența la nivelul Pieței Comune nu trebuie să fie distorsionată”.

1. Controlul concentrărilor

În cazul unei concentrări, structura internă a întreprinderilor se modifică, iar raporturile de proprietate se modifică. Concentrările pot îmbrăca forme precum fuziunile, participările, întreprinderile comune.

2. Abuzul de poziție dominantă

Orice abuz din partea unuia sau mai multor agenți economici aflați în poziție dominantă pe piață comună este interzisă. Abuzul de poziție dominantă se manifestă atunci când, prin comportamentul său, o firmă influențează structura sau gradul de concurență pe piață.

3. Ajutoarele de stat

Ajutoarele de stat sau persistența monopolurilor în favoarea întreprinderilor publice sau private care beneficiază de avantaje privilegiate deformează concurența. Există doar trei situații când aceste ajutoare pot fi acordate:

- ajutoare cu caracter social, acordate consumatorilor individuali;
- ajutoare pentru remedierea pagubelor provocate de calamități naturale sau evenimente excepționale;
- ajutoare acordate anumitor regiuni din Germania, după reunificarea țării.

În cazul României, de exemplu, ajutoarele acordate marilor combinate au constituit un motiv de încetinire a negocierilor de aderare.

Exemplu în cazul concentrărilor: firma CONTINENTAL CAN

Firma americană CONTINENTAL CAN, prin intermediul unei filiale din Belgia, a cumpărat pachetul majoritar de acțiuni al unei firme belgiene și al unei firme germane, ambele producătoare de ambalaje metalice și de capace de borcane.

Prin urmare, în partea de nord-est a Pieței comune nu mai exista concurență pentru astfel de produse.

Comisia Europeană a intervenit (1973) și a interzis achiziționarea pachetului majoritar de acțiuni de către o întreprindere din același sector de activitate, dacă această concentrare influențează semnificativ libera concurență (dacă întreprinderile care mai rămân devin dependente de întreprinderea dominantă).

Exemplu de comportament abuziv: firma COMMERCIAL SOLVENTS CORPORATION (CSC)

Firma americană COMMERCIAL SOLVENTS CORPORATION (CSC) deținea monopolul, pe plan mondial, pentru fabricarea și vânzarea unor produse chimice, necesare pentru fabricarea de medicamente folosite în tratarea tuberculozei. CSC livra acest produs în Piața Comună prin intermediul filialelor sale. În Italia, filiala se numea Instituta Chemico Terapico Italiano (ICI). Filiala italiană ICI vindea apoi produsul producătorilor de medicamente, printre care și firma italiană ZOJA, unul dintre cei mai importanți producători din comunitate.

Grupul american CSC a încercat, prin intermediul filialei ICI, să absoarbă firma ZOJA. Operațiunea a eșuat. Grupul american și-a însărcinat filiala ICI să producă medicamentul respectiv, și să nu mai aprovizioneze firma ZOJA cu substanța respectivă. De asemenea, grupul american a luat măsuri pentru ca firma ZOJA să nu se poată aproviziona din altă parte (nici din altă țară membră, nici dintr-o țară terță). Este vorba de o tentativă de ștrangulare a unui client care dorește să rămână independent.

Comisia Europeană a impus grupului american obligația de a relua furnizarea de materii prime firmei ZOJA (1970).

Exemplu de acorduri restrictive între întreprinderi: cazul GRUNDIG / CONSTEN

Fabricantul german de televizoare, GRUNDIG, a încheiat un acord cu un concesionar francez, CONSTEN, prin care acesta din urmă beneficia de o protecție teritorială absolută. Firma GRUNDIG nu livra aparate în Franța decât prin concesionarul CONSTEN, și a interzis reexporturile din celelalte țări către Franța. Astfel, orice televizor GRUNDIG trebuia, în mod obligatoriu, să treacă prin firma CONSTEN.

Prin urmare, televizoarele GRUNDIG erau cu 30-40% mai scumpe în Franța decât în Germania.

Curtea de Justiție a condamnat această situație și a interzis, ulterior, protecția teritorială absolută cu ajutorul contractelor de vânzare exclusivă (1964).

7.7. Politica Industrială

Nu apare în Tratatul de la Roma. Prima încercare de formulare a unei politici industriale în UE a avut loc în 1970.

Scopul politicii industriale este creșterea performanței antreprenoriale în Europa.

De ce este nevoie de intervenție în industrie? Pentru a corecta imperfecțiunile pieței, pentru a elabora strategii de dezvoltare pe termen lung, peste ceea ce este posibil la nivelul unei firme, pentru depășirea anumitor situații de criză, pentru crearea cadrului favorabil concurenței, care să ducă la o mai bună alocare a resurselor, pentru sprijinirea dezvoltării industriilor „începătoare”, până în faza în care acestea devin autosustenabile, și să ajute competitivitatea externă a celor mai „de viitor” produse. Rezultă că intervenția trebuie să fie selectivă, pentru promovarea, prin instrumente specifice, dezvoltării infrastructurii, educației, calificării, și cercetării științifico – tehnologice, pentru facilitarea ajustării structurale.

7.8. Politica socială

Obiectivele se referă la: promovarea ocupării forței de muncă; îmbunătățirea condițiilor de viață și de muncă; protecție socială corespunzătoare; asigurarea unui dialog între angajați și angajatori; dezvoltarea resurselor umane în vederea obținerii și menținerii unei rate înalte de ocupare a forței de muncă; combaterea excluderii sociale.

Ocuparea forței de muncă

La Consiliul European de la Essen (1995) au fost identificate cinci domenii prioritare de acțiune pentru ocuparea forței de muncă: promovarea investițiilor în învățământul profesional, reducerea costurilor indirecte ale forței de muncă, creșterea economică bazată pe ocuparea intensivă a forței de muncă, creșterea eficienței utilizării forței de muncă, întărirea măsurilor de ajutorare a grupurilor expuse riscului excluderii de pe piața muncii.

Guvernele statelor membre au hotărât să sprijine dezvoltarea unei strategii coordonate la nivel comunitar privind ocuparea forței de muncă. Dezvoltarea strategiei se bazează pe:

- luarea în considerare a ocupării forței de muncă în formularea și implementarea politicilor și activităților la nivelul Comunității;
- introducerea la nivelul Comunității a mecanismelor de coordonare, cum ar fi: un raport anual comun al Consiliului și al Comisiei privind ocuparea forței de muncă, pe baza căruia Consiliul European să adopte concluzii; adoptarea de către Consiliu, la propunerea Comisiei, a unor linii directoare privind ocuparea forței de muncă și care să ia în considerare politica economică; un sistem de monitorizare privind implementarea liniilor directoare, din care să poată fi făcute recomandări statelor membre asupra politicilor privind ocuparea forței de muncă; crearea unui Comitet pentru ocuparea forței de muncă care să promoveze coordonarea politicilor statelor membre privind ocuparea forței de muncă și piața muncii, și care să formuleze opinii pertinente față de aceste subiecte; adoptarea de către Consiliu a unor măsuri de încurajare, sub forma unor proiecte pilot.

La Consiliul European extraordinar de la Luxemburg din 1997 au fost adoptate liniile directoare ale politicii în domeniul ocupării forței de muncă:

- **îmbunătățirea măsurilor și acțiunilor de ocupare a forței de muncă;**
- **dezvoltarea spiritului antreprenorial;**
- **încurajarea adaptabilității în afaceri;**
- **întărirea politicilor privind șansele egale.**

Protecția socială

Sistemele de securitate socială din statele membre nu au la bază același model, date fiind tradiția, istoria și cultura specifice fiecărei țări. Din acest motiv, nu se poate vorbi de armonizarea acestor sisteme, dar trebuie avute în vedere măsuri și acțiuni care să nu aducă prejudicii drepturilor fundamentale, în special a liberei circulații a persoanelor, și la agravarea disparităților regionale. Acestea au fost motivele lansării, în anul 1990, a programului „MISEP”, ce are ca obiectiv promovarea schimburilor de informații privind sistemele și politicile de protecție socială din statele membre.

Chiar dacă politica privind protecția socială este responsabilitatea fiecărui stat, Comisia a considerat că poate veni în ajutor, prin promovarea unor măsuri de cooperare și acțiuni comune. Astfel, în 1995 a fost lansată „Comunicarea privind viitorul protecției sociale”, ce propune un cadru european de dezbateră a acestui domeniu. Drept urmare, în 1997, comunicarea „Modernizarea și îmbunătățirea protecției sociale în Uniunea Europeană” prezintă propuneri specifice de sprijin la nivel european. La baza comunicatului stă conceptul prin care protecția socială trebuie privită ca un factor productiv și cel privind întărirea legăturilor dintre protecția socială și politica de ocupare a forței de muncă. În 1998 este publicat „Raportul privind protecția socială în Europa” (1997) în care sunt revăzute măsurile adoptate de statele membre și analizate tendințele sistemelor de protecție socială.

Egalitatea de șanse între bărbați și femei, lupta împotriva rasismului și xenofobiei sunt alte priorități ale politicii sociale.

7.9. Politica regională

Problemele regionale cu care se confruntă Uniunea Europeană se referă în principal la: disparități în privința nivelului venitului, a ratelor de creștere economică, a producției, gradului de ocupare a forței de muncă. Cauzele acestor disparități sunt resursele insuficiente, mai ales de capital; nivelul de educație a forței de muncă – neadecvat; structura economică a regiunii; mobilitate redusă. Teoretic – dezvoltarea regională ar trebui, prin alocarea factorilor de producție pe criterii de piață, să tindă spre dispariția inegalităților. Practic însă, mobilitatea deplină a factorilor de producție nu se realizează, iar noile industrii sunt atrase de existența infrastructurii și a serviciilor necesare. Apar „poli de dezvoltare”. Integrarea economică poate încuraja orientarea noilor industrii spre zone cu infrastructură superioară, costuri mai mici ale transporturilor și forță de muncă înalt calificată; regiuni care au fost prospere în afara uniunii, pot deveni regiuni înapoiate în cadrul uniunii.

Există următoarele trei forme de intervenție: asistența din partea guvernelor/organismelor comunitare prin donații directe, scutiri de impozite, credite subventionate; cheltuieli publice pentru infrastructură; descurajarea concentrării și stimularea investițiilor în regiunile defavorizate. Tratatul de la Roma nu se referea în mod expres la problemele economice regionale. Raportul Werner din 1970 se referea la politicile regionale și structurale. Din 1975, există un Fond European pentru Dezvoltare Regională (FEDER), care împreună cu Fondul Social și cu Fondul European pentru Orientare și Garantare Agricolă – FEOGA – fonduri cu finalitate structurală – au promovat o mai bună finanțare a dezvoltării regionale. Care regiuni sunt eligibile pentru a beneficia de programe de finanțare-dezvoltare?

Următoarele trei criterii sunt aplicate, pentru ca o regiune să beneficieze de fonduri comunitare: Puterea de cumpărare standard trebuie să fie sub 75% din media comunitară pentru

trei ani consecutivi; grad de dependență peste medie față de agricultură sau de industriile în declin; rată ridicată a șomajului, în special structural, și migrației: rata șomajului să fie mai ridicată decât media comunitară, iar ocuparea în industrie să fie în declin și un venit scăzut din agricultură.

Conform Comisiei Europene, obiectivele politicii regionale constau în dezvoltare și ajustare structurală în regiunile rămase în urmă, inclusiv facilitarea schimbărilor structurale; conversia regiunilor afectate de declin industrial; combaterea șomajului de durată; schimbarea structurilor agricole și dezvoltarea zonelor rurale; susținerea regiunilor cu foarte slabă densitate a populației (zonele nordice).

S-a putut constata că disparitățile regionale nu au dispărut, deoarece apar mereu probleme noi (de exemplu, noile landuri ale Germaniei; dezvoltare regională plus problemele de mediu). S-a modificat ierarhia statelor sub aspectul venitului/locuitor și s-au îngustat disparitățile, la acest nivel: Luxemburg – poziție consolidată în vârful listei; progres mare în cazul Irlandei, Spaniei; progres important în cazul Greciei și Portugaliei; reducere de venit/locuitor în cazul Germaniei (din cauza reunificării), dar și al Suediei și Finlandei; venituri mai mari pentru anumite regiuni, ca urmare a apariției unor surse noi de venit (Groningen: Nord-Estul Olandei; Aberdeen, în Estul Scoției). Gradul de ocupare a forței de muncă a crescut semnificativ în Irlanda, Olanda și Marea Britanie. Există însă și regiuni în cadrul țărilor dezvoltate cu o rată ridicată a șomajului: Andaluzia, în Spania.

Politica regională nu a fost suficient de eficientă deoarece, pe de o parte, bugetul comunitar nu este suficient de mare pentru amploarea nevoilor și nici suficient de redistributiv, iar, pe de altă parte, s-a practicat și o anumită fărâmițare a fondurilor. Trebuie stimulată dezvoltarea regiunilor pe baza de profitabilitate: investiții internaționale, inclusiv ale UE. Precondiții: existența infrastructurii, problemele de mediu; stabilitate politică.

Întrebări recapitulative

1. Enumerați politicile Uniunii Europene.
2. În ce constă politica comercială comună?
3. Care este instrumentul politicii comerciale comune?
4. În ce constă politica agricolă comună?
5. Care sunt principalele probleme întâlnite în agricultura europeană?
6. În ce constă politica monetară?
7. Care sunt cele 4 resurse ale bugetului european?
8. Cum este cheltuit bugetul european?
9. În ce constă politica concurenței?
10. În ce constă politica industrială?
11. În ce constă politica socială?
12. Care sunt problemele regionale cu care se confruntă Uniunea Europeană?